

Ieteikumi mācību procesa organizēšanai vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, ievērojot epidemioloģisko situāciju Covid-19 laikā

Ieteikumi izglītības iestādēm mācību procesa organizēšanai izglītības ieguvei klātienēs formā, tajā skaitā mācības organizējot arī attālināti, atbilstoši izglītības iestādes īstenotajai izglītības programmai (-ām), lai mazinātu iespējamās inficēšanās riskus ar Covid-19. Ieteikumi izmantojami kopā ar projekta *Skola2030* izstrādātajiem metodiskajiem ieteikumiem “Vadlīnijas vispārējās un profesionālās izglītības iestādēm attālinātu mācību īstenošanai izglītības iestādē”, kā arī ievērojot “Ieteikumus izglītības iestādēm piesardzības pasākumu īstenošanai Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”.

Izglītības iestādes vadība sadarbībā ar dibinātāju (un izglītības iestādes padomi) lemj par mācību procesa organizēšanas (tai skaitā, skolēnu/audzēkņu ēdināšana, transporta nodrošināšana uz/no izglītības iestādes u.c.) modificēšanu, lai pēc iespējas mazinātu skolēnu/audzēkņu un skolotāju inficēšanās riskus.

Mācību procesa organizācijas pamatnosacījumi, lai mazinātu iespējamās inficēšanās riskus, ir:

- elastība un patstāvība,
- mācību plāna un procesa piemērošana atbilstoši epidemioloģiskajai situācijai un skolēnu/audzēkņu vajadzībām,
- sadarbība un informēšana (skolotāji, skolēni/audzēkņi, vecāki, institūcijas),
- sociāli emocionālais un cita veida atbalsts,
- nodrošinājums (resursi).

Vispārīgi nosacījumi izglītības iestādei mācību procesa organizēšanai:

Lēmuma pieņemšana

- Izglītības iestādes dibinātājs sadarbībā ar izglītības iestādi pieņem lēmumu par mācību procesa īstenošanu savā (-ās) izglītības iestādēs. Izglītības iestādes vadītājs sadarbībā ar dibinātāju (izglītības iestādes padomi) nosaka mācību procesa organizēšanas kārtību.
- Dibinātājs, ņemot vērā iespējas, var lemt par papildu telpu piešķiršanu izglītības iestādei.

Satura un vērtēšanas plānošana

- Mācību saturu pielāgo situācijai, piemēram, attālinātā procesā plāno mazākā apjomā nekā tikai klātienēs mācībās izglītības iestādes telpās.
- Veido mācību stundu plānu nedēļai, vairākām nedēļām vai mēnesim no skolēna/audzēkņa perspektīvas un specifiski konkrētajai situācijai. Mācību stundas plāno blokos, mācību priekšmetu/kursu skaitu dienā samazina, tās apvienojot vienas mācību jomas ietvaros vai veidojot moduļus starp mācību jomām. Plāno mācību stundas/nodarbības tā, lai skolotāji iespēju robežās strādātu ar vienas klases/grupas skolēniem. Nepieciešamības gadījumā lieto atbilstošus individuālās aizsardzības līdzekļus, lai mazinātu inficēšanās riskus.
- Ievēro skolēna/audzēkņa mācību slodzi. Attālinātā darba mācību slodze dienā atkarībā no skolēna vecuma nevar pārsniegt 6-8 mācību stundas.
- Regulāri plāno un īsteno vērtēšanu mācīšanās atbalstam, nodrošinot atgriezenisko saiti par skolēna/audzēkņa sniegumu. Paredz daudzveidīgas iespējas, kā skolēni/audzēkņi var demonstrēt savu sniegumu saistībā ar vieniem un tiem pašiem sasniedzamajiem rezultātiem. Temata/moduļa apguves sākumā informē skolēnus/audzēkņus par sasniedzamajiem rezultātiem, uzdevumu izpildes nosacījumiem, vērtēšanas kritērijiem, darbu izpildes termiņiem. Pārlicinās, ka skolēniem/audzēkņiem tie ir saprotami.

Mācību organizēšana

- Mācības organizē pa klasēm (arī specifiski veidotām grupām, piem., daļa klases) vai izglītības pakāpēm, lai tās būtu nošķirtas, savstarpēji noslēgtas, ilgākā laika posmā

nemainītos to sastāvs, dalībnieki tiktu reģistrēti. Īstenojot mācības izglītības iestādes telpās, paredz atšķirīgus mācību sākuma laikus. Atsakās no vienotiem starpbrīžiem vai starpbrīžiem vispār, mācību stundu laikā organizējot dinamiskās pauzes, nodrošinot regulāru telpu vēdināšanu. Skolēnu/audzēkņu ierašanos skolā, mācības stundās un atpūtu starpbrīžos, aiziešanu no izglītības iestādes, kā arī citas aktivitātes organizē, pēc iespējas nodrošinot plūsmu nepārklāšanos un distancēšanās ievērošanu.

- Veido individuāli pielāgotu mācību plānu un nodrošina atgriezenisko saiti tiem skolēniem/audzēkņiem, kas atrodas pašizolācijā vai mājas karantīnā un var mācīties attālināti (tikai mājās), kamēr pārējie mācās izglītības iestādes telpās vai daļēji attālināti.
- Pieņem lēmumu par vienotas saziņas un mācību platformas izmantošanu daļēji attālināto vai attālināto mācību laikā. Saziņā ievēro drošas datu pārraides, glabāšanas un publiskošanas principus.
- Regulāri informē vecākus par mācību procesa organizāciju skolā, par mācību uzdevumiem.
- Mācību ekskursijas plāno sadarbībā ar uzņēmumu, muzeju, izstādes organizētāju, u.c., nodrošinot apmeklētāju plūsmu nepārklāšanos.

Atbalsta nodrošināšana

- Ievēro skolēna/audzēkņa mācīšanās vajadzības, tai skaitā sociāli emocionālās, sniedz atbalstu un nepieļauj jebkāda veida diskrimināciju vai aizskaršanu (piem., analizējot mājas darbus, filmētu materiālu un sniedzot atgriezenisko saiti skolēnam citu skolēnu klātbūtnē).
- Nodrošina atbalstu skolēnam/audzēknim atbilstoši viņa tā brīža vajadzībām. Ja nepieciešams, operatīvi meklē atbalsta personāla vai kāda cita speciālista, dienesta palīdzību. Pārliecinās par tehnisko resursu pieejamību un piekļuvi internetam. Meklē risinājumu un nodrošina kvalitatīvu un efektīvu mācību procesu neatkarīgi no skolēna/audzēkņa rīcībā esošajiem resursiem un tehnoloģiskajām iespējām.
- Sazinās ar skolēna/audzēkņa vecākiem (likumisko pārstāvi) un vienojas par iespējam skolēna/audzēkņa mācīšanās atbalstam.
- Izglītības iestādes administrācija nodrošina metodisko, psiholoģisko un tehnoloģisko atbalstu skolotājiem, organizē pieredzes apmaiņu. Skolotāji attālināto mācību laikā strādā atbilstoši metodiskajiem ieteikumiem “Vadlīnijas vispārējās un profesionālās izglītības iestādēm attālinātu mācību īstenošanai izglītības iestādē” https://visc.gov.lv/aktualitates/dokumenti/vadlinijas_att_mac.pdf

Mācību procesa īstenošanas iespējamie modeļi atbilstoši izglītības iestādes apstiprinātam mācību darba organizācijas plānam, mācību stundu (nodarbību) sarakstam:

- **A modelis – mācības izglītības iestādē** ar vai bez attālinātā mācību procesa elementiem mācību personalizācijai, pašvadītas mācīšanās stiprināšanai vai digitālo prasmju attīstībai. Šo modeli izmanto, ja izglītības iestāde var nodrošināt visas epidemioloģiskās drošības prasības un iestādē nav konstatēti inficēšanās vai saslimšanas gadījumi.

1.–6. klašu posmā mācības izglītības iestādē tiek īstenotas bez attālinātā mācību procesa elementiem. Savukārt 7.–12. klašu posmā izglītības iestādē mācības plāno un organizē izglītības iestādes telpās un paredz iespēju vienu dienu nedēļā mācībām patstāvīgi t.sk. attālināti.

Skolēna/audzēkņa mācību darbs attālināti tiek organizēts, izmantojot dažādas mācību organizācijas formas, mācību metodes un informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, un var notikt izglītības iestādē, piemēram, bibliotēkā vai citā piemērotā telpā, kā arī ārpus tās. Tā iespējams personalizēt mācīšanos, kas vērsta uz skolēna iesaistīšanos un aktīvu mācīšanos atbilstoši savam mācīšanās tempam, vajadzībām un interesēm, savukārt skolotājam dodot iespējas strādāt ar dažādu zināšanu līmeņa skolēniem un diferencēt mācību saturu. Šāda prakse kļūst īpaši aktuāla, 2020./21. mācību gadā uzsākot jaunā lietpratības izglītības standarta īstenošanu 7. un 10.klasēs.

- **B modelis – daļēji attālinātas mācības jeb jauktās mācības (blended learning)¹.** Mācības notiek gan izglītības iestādes telpās, gan attālināti. Attālinātās mācības 7.–12. klasē īstenojamas ar pedagogu tiešsaistē vai skolēnam/audzēknim veicot mācību uzdevumus individuāli vai sadarbībā ar citiem skolēniem/audzēkņiem. Pilnvērtīgām mācībām tiešsaistē nepieciešams, lai to dalībnieki (skolotājs un skolēni/audzēkņi) redzētu un dzirdētu cits citu reālajā laikā. Šādi mācības tiek organizētas, ja izglītības iestādē nav konstatēti inficēšanās vai saslimšanas gadījumi, tomēr tā nevar nodrošināt visas epidemioloģiskās drošības prasības. Modelis izmantojams, lai nodrošinātu distancēšanās iespēju, piemēram, klašu un koplietošanas telpu piepildījumu, skolēnu plūsmas organizēšanu un kontroli.

Mācību procesa organizēšanas metodes un laika proporcija starp mācībām izglītības iestādes telpās un mācībām attālināti mainās atkarībā no skolēna vecuma, pašvadītas mācīšanās prasmēm un iespējām. Īstenojot vispārējās izglītības programmu 7.–12. klasēs, mācībām attālināti ārpus izglītības iestādes tiek paredzēts 40–60% no kopējā mācībām paredzētā laika, tajā skaitā mācības tiešsaistē ar pedagogu ir ne mazāk kā 30 %. Proporcija starp mācību laiku attālināti ārpus izglītības iestādes individuālam darbam var tikt individualizēta arī vienas klases ietvaros atkarībā no skolēna pašvadītas mācīšanās prasmēm.

Profesionālās izglītības iestādē atbilstoši apgūstamajai profesionālās izglītības programmai, iegūstamajai kvalifikācijai un mācību procesa grafikam mācību procesu 60–80% organizē klātienē un 20–40 % attālināti.

Izglītības iestāde plāno, kāds mācību saturs un kā tiks apgūts izglītības iestādē un attālināti, atkarībā no proporcijas starp vienu un otru. Izglītības iestādes telpās mācību process tiek organizēts, elastīgi izmantojot dažādas formas (mācību stundas, konsultācijas (individuāli vai grupā), projektu darbi un to prezentācijas). Ja pārsvarā mācības notiek klātienē (līdz 60% no kopējā laika), procesu plāno tā, lai skolēnam apgūstamās jaunās zināšanas un prasmes tiktu apgūtas klātienē mācību stundā/nodarbībā izglītības iestādē, savukārt to nostiprināšana, vingrināšanās, padziļinājums – attālināti. Var rīkoties pretēji, kad skolēni/audzēkņi iegūst priekšzināšanas, mācoties pārsvarā attālināti (60 % no kopēja laika, izmantojot mācību grāmatu, digitālos mācību līdzekļus utt.). Šādā situācijā skolotājs var izmantot klātienē mācību stundas, lai nostiprinātu zināšanas un prasmes praktiskā darbībā.

- **C modelis – pilnībā attālinātas mācības.** Skolēni/audzēkņi izglītības iestādes telpās neapmeklē, mācās tikai attālināti ar pedagogu tiešsaistē un veic patstāvīgos darbus individuāli vai sadarbībā ar citiem. Izmanto informācijas un komunikācijas tehnoloģijas un attālinātām mācībām veidotus mācību līdzekļus. Pilnvērtīgām mācībām tiešsaistē nepieciešams, lai to dalībnieki (skolotājs un skolēni/audzēkņi) redzētu un dzirdētu cits citu reālajā laikā. Pilnībā attālinātas mācības tiek organizētas, ja izglītības iestādē ir konstatēta inficēšanās vai saslimstība ar Covid-19, Slimību profilakses un kontroles centrs ir noteicis obligātus pretepidēmijas pasākumus valstī, pašvaldības vai skolas līmenī. Šo modeli var piemērot klasei, klašu grupai vai visai skolai.

Attālinātam mācību procesam plāno mācību saturu (sasniedzamos rezultātus) mazākā apjomā nekā klātienē mācībās. Jaunākajās klasēs samazina apgūstamā satura apjomu (līdz pat 50 %), vecākajās klasēs – vismaz par 10 %.

¹ EK publikācija – vadlīnijas par jaukto mācīšanos 2020./21. mācību gadā:

<https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/publications/blended-learning-guidelines.htm>

Ja attālinātu mācību process nepārsniedz divas nedēļas, tad skolēni pamatā mācās individuāli, skolotāja vadībā, izmantojot tiešsaistes nodarbības ne mazāk kā 10% apmērā no kopējā mācību laika. Vērtēšanā izmanto formatīvās vērtēšanas formas, sniedzot regulāru atgriezenisko saiti. Ja attālinātu mācību process ir ilgāks par divām nedēļām, tad, izmantojot “Vadlīnijas vispārējās un profesionālās izglītības iestādēm attālinātu mācību īstenošanai izglītības iestādē”, īsteno tiešsaistes mācību stundas/nodarbības ne mazāk kā 30% apmērā no kopējā mācību laika un izmanto gan formatīvās, gan summatīvās vērtēšanas formas.

Mācību procesa īstenošanas modeļu izmantojums, atbilstoši apstākļiem (epidemioloģiskā situācija, izglītības iestādes telpu pieejamība un skolotāju nodrošinājums). Izglītības iestāde:

- Mācību procesa īstenošanas modeļa izvēli un mācību procesa organizāciju nosaka atbilstoši epidemioloģiskajai situācijai konkrētajā brīdī. A, B un C modeļi vienā izglītības iestādē var tikt īstenoti vienlaicīgi (atkarībā no izglītības iestādes lieluma, telpu nodrošinājuma, izglītības posma, īstenojamām izglītības programmām, to skaita un citiem objektīviem apstākļiem). Izglītības iestādes līmenī var rasties situācija, kad kādai klasei vai klašu grupai Slimību profilakses un kontroles centrs nosaka īpašus pretepidēmijas pasākumus un izglītības iestādei mācību turpināšanos konkrētajai klasei vai klašu grupai iespējams nodrošināt tikai pilnībā attālinātā mācību procesā (C modelis). Tas var notikt jebkurā vecuma posmā, pārējai iestādei turpinot darboties.
- Lēmumu par mācību darba organizācijas maiņu no A modeļa uz citiem vai no B modeļa uz C modeli nepieciešamības gadījumā var īstenot nekavējoties. Lēmuma par mācību darba organizācijas maiņu no C modeļa uz citiem vai no B modeļa uz A modeli īsteno pakāpeniski, dodot pietiekamu laiku skolēniem/audzēkņiem un viņu vecākiem (likumiskajiem pārstāvjiem) piemēroties modeļa maiņai.
- Profesionālās izglītības iestādēs profesionālā izglītības satura teorijas apguvi var īstenot klātienē vai attālināti, bet praktisko saturu pamatā īsteno klātienē izglītības iestādē vai uzņēmumā (DVB mācību, prakses vai kvalifikācijas prakses gadījumā). Tādējādi iespējams izmantot A, B, C modeļus atbilstoši profesionālās izglītības programmu sasniedzamajiem rezultātiem un profesijas apgūšanas prasībām, lai audzēkņiem tiktu nodrošinātas pilnvērtīgas iespējas strādāt ar izglītības iestādē pieejamām iekārtām, kuras nav iespējams izmantot attālināti, apgūstot profesionālās zināšanas, prasmes un kompetences.

Organizējot mācības daļēji vai pilnībā attālināti, skolotāji:

- savstarpējā sadarbībā (mācību jomas ietvaros un starp mācību jomām) plāno specifiski attālinātām mācībām pielāgotu saturu, samazinot patstāvīgi apgūstamā mācību satura apjomu (tai skaitā individuāli veicamus uzdevumus) un izvirzot kompleksus sasniedzamos rezultātus, kas sasniedzami ilgākā laika posmā, piemēram, projektos, pētnieciskajos, radošajos darbos, un kuros skolēns/audzēknis var demonstrēt dažādas zināšanas un prasmes. Pēc iespējas samazina skolēnam patstāvīgi apgūstamā mācību satura un mācību uzdevumu, kas veicami tikai pie ekrāna, apjomu. Veido un savlaicīgi iepazīstina skolēnus/audzēkņus (jaunākajās klasēs – arī vecākus vai likumiskos pārstāvjus) ar mācību plānu vismaz nedēļai, kas palīdz skolēnam/audzēknim mērķtiecīgi un patstāvīgi plānot un organizēt savu mācību laiku;
- vada skolēnu/audzēkņu mācīšanos, priekšroku dodot darbam tiešsaistē un nodrošinot, ka dalībnieki (skolotājs un skolēni/audzēkņi) redzētu un dzirdētu cits citu reālajā laikā. Dod konkrētus uzdevumus skolēnam/audzēknim individuālajam darbam vai sadarbībā ar citiem. Regulāri un iespējami drīz sniedz atgriezenisko saiti. Uzsākot attālinātas mācības, skolēnus/audzēkņus mērķtiecīgi ievada attālinātā mācību procesa norisē (tai skaitā tehnoloģiju izmantošanā, saziņā, laika plānošanā), diskutē par iepriekšējo pieredzi,

mācīšanās ieguvumiem un riskiem, aktualizē skolēnu/audzēkņu esošās prasmes, mācoties attālināti;

- regulāri stiprina skolēna/audzēkņa pašvadītas mācīšanās prasmes (mērķu izvirzīšanu, sasniedzamo rezultātu definēšanu un laika plānošanu mērķu sasniegšanai, efektīvas mācīšanās un komunikācijas prasmju attīstīšanu, reflektēšanu par savu mācīšanos un rezultāta sasniegšanu, sadarbību);
- saziņā ar skolēniem/audzēkņiem ievēro drošas datu pārraides, glabāšanas un publiskošanas principus: 1) izvērtē tādu patstāvīgo darbu uzdošanas mērķi un lietderību, kuru izpildē un sasniedzamo rezultātu demonstrēšanā nepieciešams fotografēt vai filmēt skolēnu/audzēkni vienu pašu vai kopā ar ģimenes locekļiem; ja skolēns/audzēknis atsakās šādu darbu veikt, piedāvā alternatīvas iespējas; 2) skaidro skolēnam/audzēkņim, kā veicams video ieraksts vai apstrādājama fotogrāfija, lai attēls ietvertu sasniedzamo rezultātu bez nevajadzīgas papildu informācijas; 3) glabā no skolēna/audzēkņa saņemtos darbus droši un tikai tik ilgi, lai pārliecinātos par sniegumu un sniegtu atgriezenisko saiti;
- pastiprināti analizē un ņem vērā skolēnu/audzēkņu individuālās mācīšanās vajadzības (tai skaitā dažādus sociāli emocionālos aspektus), sniedz atbalstu un nepieļauj diskrimināciju, aizskaršanu (piemēram, sniedzot atgriezenisko saiti tiešsaistē grupā). Sadarbojas ar skolēna/audzēkņa vecākiem vai likumiskajiem pārstāvjiem.

Mācoties daļēji vai pilnībā attālināti, skolēni/audzēkņi:

- atbildīgi organizē savu mācīšanās procesu, ievērojot veselīgu dienas režīmu un mācīšanās rutīnu (atbilstoši izglītības iestādes noteiktajam mācību stundu plānam un patstāvīgajām mācībām), plāno laiku atpūtai;
- iesaistās saziņā un tiešsaistes mācību procesā (ir redzams un dzirdams), regulāri informē skolotāju par mācīšanās procesu un savām mācīšanās vajadzībām; izpilda uzdevumus un elektroniski noteiktajā termiņā iesniedz skolotājam.

Skolēniem/audzēkņiem mācoties daļēji vai pilnībā attālināti, vecāki vai likumiskie pārstāvji:

- sadarbojas ar izglītības iestādi, atbalsta bērnu, interesējoties par mācību procesu, informējot klases audzinātāju un/vai citu skolotāju par bērna mācīšanos un iespējamiem sarežģījumiem, piem., mācību līdzekļiem, saziņu, patstāvīgas mācīšanās iespējām.